

ธรรมบัวบาน

พระอาจารย์สงป มนัสสุนโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๖๙

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมะ ตั้งใจฟังธรรม ธรรมะเป็นสัจธรรมที่เราแสวงหากันอยู่นี้แหละ เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา เป็นอานาจวาสนาของเราอย่างยิ่ง

ถ้าเรามีศรัทธาความเชื่อในพระพุทธศาสนา ถ้าเราออกฝึกหัดประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ใจมันจะเป็นสัจจะเป็นความจริงขึ้นมาในหัวใจของตน ใจอย่างเช่นฟังธรรมๆ ฟังธรรมๆ ขึ้นมา ถ้าเราจะประพฤติปฏิบัติขึ้นมา มันจะเป็นสัจธรรมในหัวใจของตน ถ้าเป็นสัจธรรมในหัวใจของตน ปัจจัยตั้ง สันติภูมิโก

แต่ในปัจจุบันนี้เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา สมมุติบัญญัติๆ ใจมันเป็นโลกสมมุติ มันเป็นโลกสมมุติ แต่มันเป็นผลของวิภวาทะ ผลของวิภวาทะคือจิตที่เวียนว่ายตายเกิดในวิภวาทะ มันมีบุญกุศลมากน้อยขนาดไหน จะเกิดในยุคใดคราวใด เกิดในยุคใดคราวใดก็จิตดวงนั้นแหละมันเวียนว่ายตายเกิดในวิภวาทะ มันเปลี่ยนไปตามแต่อานาจวาสนาของตน

ถ้าอานาจวาสนาของตนนะ มันเกิดซ้ำเกิดซาก เกิดเป็นมนุษย์ เกิดมีอานาจวาสนา ได้สร้างสมบุญญาธิการของตน ได้เกิดเป็นมนุษย์เพราะบุญและบาป เพราะบุญและบาปเป็นสัจจะเป็นความจริงขึ้นมาในหัวใจของตน ถ้าเป็นสัจจะเป็นความจริงขึ้นมาในหัวใจของตน นี่คืออานาจวาสนาของตน

อานาจวาสนาของตนมีอยู่แล้ว แล้วตนจะทำให้มันเป็นไปตามความเป็นจริงขึ้นมาในหัวใจของตนได้หรือไม่ได้

ถ้าสิ่งที่มันเป็นไปไม่ได้ มันก็เป็นเรื่องโลกๆ เรื่องบุญและบาปไป บุญและบาป ผลของวิญญู อริยสัจจะความจริงขึ้นมาเป็นบุคคล ๔ คู่ในหัวใจของตน เป็นอกุปปธรรม อกุปปธรรมคือไม่มีการเปลี่ยนสภาพเป็นอย่างอื่นไปได้

แต่ของเราเป็นกุปปธรรม กุปปธรรม คือ สพุเพ ธมฺมา อนตฺตา ใจ ถ้า สพุเพ ธมฺมา อนตฺตา มันก็เป็นผลของบุญและบาป ดีและชั่ว ถ้าดีและชั่วขึ้นมาละ เวลากรรมมันให้ผล กรรมมันให้ผลนะ มันน่าสยดสยอง เห็นแล้วมันเศร้าใจใจ

ครูบาอาจารย์ของเราที่เป็นธรรมๆ ท่านปลงธรรมสังเวช มันต้องเป็นอย่างนั้นแหละ แล้วมันก็สังเวช สังเวชขึ้นมา มันสะเทือนใจ มันสะเทือนใจ แต่มันเป็นกรรมของสัตว์ ถ้าเป็นกรรมของสัตว์ มันก็เป็นอำนาจวาสนาของเขา

ถ้าเราไม่เป็นธรรม เราก็เข้าใจสิ่งนั้นไม่ได้ แล้วเราก็จะทุกข์ร้อนเป็นอย่างนั้นไปกับเขา แต่ถ้าใจเราเป็นธรรมๆ ใจเป็นธรรม เราไม่ทำอย่างนั้น ไม่ทำอย่างนั้นเพราะอะไร เพราะมีสติมีปัญญาเท่าทันอารมณ์ความรู้สึกในหัวใจของตนใช่ไหม ถ้ามีสติมีปัญญาเท่าทันอารมณ์ความรู้สึกในหัวใจของตน มันปลงธรรมสังเวช

แต่ของเรามันเป็นเรื่องโลกๆ ถ้าเป็นเรื่องโลกๆ สัญญาอารมณ์ ถ้าสัญญาอารมณ์ สิ่งที่เกิดขึ้นใจ เพราะคนเรามีกายกับใจใจ เพราะคนเรามีกายกับใจ เวลาคนเกิดมา อากาโร ๓๒ สมบูรณ์แบบ สิ่งที่เกิดขึ้นมนุษย์นี้เป็นอริยทรัพย์ มีกายกับใจๆ ที่เราจะเจริญงอกงามขึ้นมาจากทารกเป็นผู้ใหญ่ขึ้นมา แล้วชราคร่ำคร่า แล้วก็ต้องเสียชีวิตนี้ไป

ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด เป็นของจริง เป็นข้อเท็จจริง

เป็นข้อเท็จจริง สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายทั้งปวงต้องดับไปเป็นธรรมดา ธรรมดาเพราะว่าพระอัญญาโกณฑัญญะมีดวงตาเห็นธรรมไง มีดวงตาเห็นธรรม มันเกิดขึ้นท่ามกลางหัวใจ มันเกิดขึ้นท่ามกลางหัวใจ เห็นไหม สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นๆ เกิดจักขุญาณ เกิดสัจจะเกิดความจริงขึ้นมาในหัวใจของท่าน

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา อาสวัชฌญาณทำลาย
อวิชชา ปฐมยาม มัชฌิมยาม ปัจฉิมยาม เวลาสิ่งปัจฉิมยาม อาสวัชฌญาณทำลายอวิชชา
ไฉ่ ดอกบัวบานท่ามกลางในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ดอกบัวอรุณขึ้น มีแสงแดดมันส่องเข้าไปที่ดอกบัวนั้นนะ มันบานขึ้นมาไฉ่ มันมี
ความสุข ความสุขเพราะอะไร

สิ่งที่แสวงหามาตั้งแต่ยังเป็นพระโพธิสัตว์ ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย สร้างสม
บุญญาธิการมาขนาดนั้น สร้างสมบุญญาธิการมาขนาดนั้นนะ เวลาเป็นสัจจะเป็นความจริง
ขึ้นมา อาสวัชฌญาณทำลายอวิชชา ทำลายพญามาร เวลามารสิ้นไปจากในหัวใจขององค์
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นวิมุตติสุขๆ ไฉ่ มันเป็นสัจจะเป็นความจริงของผู้ที่ฝึกหัด
ประพฤติปฏิบัติขึ้นมาไฉ่ วิมุตติสุขขึ้นมาแล้ว ก็เลสมันตายไปแล้ว มันไม่มีลูกมีหลานที่จะมา
วอแวในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสร้างสมบุญญาธิการมาแล้วถึงพุทธวิสัย พุทธวิสัย
พุทธกิจ ๕ เล็งญาณ ดู บรรณารื้อสัตว์ชนสัตว์ เมตตากรุณาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัม
พุทธเจ้าไฉ่ ปัญญาธรรม เมตตากรุณา คุณธรรมในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ไฉ่ วางธรรมและวินัยนี้ไว้ไฉ่ ไฉ่ วางธรรมวินัยนี้ไว้ให้เราศึกษา ให้เราค้นคว้าไฉ่

ถ้าเป็นประเพณีวัฒนธรรม ชาวพุทธๆ ไฉ่ ชาวพุทธเขาถึงเวลาทำบุญกุศลของตน
ประเพณีวัฒนธรรมหล่อหลอมหัวใจของตน ประเพณีวัฒนธรรมทำให้สังคัมม์เย็นเป็นสุขไฉ่
สังคัมม์เย็นเป็นสุขมีแต่ความสุข ความชื่นชม ความยิ้มแย้มแจ่มใสไฉ่ นั่นเป็นประเพณี
วัฒนธรรม

ถ้ามีอำนาจวาสนา จะฝึกหัดปฏิบัติของเราขึ้นมาให้เป็นความจริงขึ้นมาในหัวใจของ
ตน ถ้าฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาเป็นความจริงในหัวใจของตน อยู่ที่อำนาจวาสนาของแต่ละบุคคล
จริตนิสัยของคนมันแตกต่างกันไป ถ้าจิตใจนิสัยของคนมันแตกต่างกันไป

ฟังธรรมๆ เวลาครูบาอาจารย์ของเรา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศนาว่าการ
พระอรหันต์ ๘๐ องค์ เอตทัคคะแต่ละองค์ถนัดไปคนละอย่าง แต่ละอย่างที่ตนเป็นเลิศๆ แต่
ข้อเท็จจริงขึ้นมาคืออาสวัชฌญาณทำลายอวิชชาของครูบาอาจารย์ของทุกๆ องค์ขึ้นมา ถึง

เป็นพระอรหันต์ เพราะความเป็นพระอรหันต์แล้วนะ ถึงไม่มีกิเลสมายั่วมายวน มาเหย้า มา
เข้าขึ้นมาในหัวใจของตน

เอตทัคคะ ๔๐ องค์นั้นเป็นความถนัดของแต่ละบุคคล แต่อาสวัชฌญาณทำลาย
อวิชชาในหัวใจของครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรมๆ ขึ้นมา อันนั้นสำคัญกว่า

สำคัญกว่าเพราะอะไร

มันฆ่าอวิชชา ฆ่าพญามาร ทำลายพญามารออกไปจากใจของตนแล้วมันจบสิ้น มัน
ไม่มีใครมายุมาเหย้า มาทำให้มันกระเพื่อม ให้มันออกไปนอกกลุ่มนอกรทาง มันเป็นไปไม่ได้ๆ

มันเป็นไปไม่ได้เพราะอะไร

เพราะท่านไม่คิดอย่างนั้น ท่านไม่คิดอย่างนั้น ไม่แสวงหาอย่างนั้น การกระทำมันก็ไม่
มี เพราะมันไม่มีกิเลสใจ มันไม่มีอะไรไปยั่วยุในหัวใจของท่านใจ ท่านก็เสวยวิมุตติสุขๆ ถึง
เวลาใด สอุปาทิเสสนิพพาน

ครูบาอาจารย์ที่ท่านฝึกหัดปฏิบัติของท่าน พอสิ้นกิเลสไปแล้ว กิเลสตายไป เหลือสอ
ปาติเสสนิพพาน ก็ชีวิตดั้งเดิมนั้นแหละ

เวลาครูบาอาจารย์บอกว่า เวลากิเลสสิ้นไปแล้ว มันก็เป็นคนเหมือนเดิมนี่แหละ ถ้า
เป็นพระๆ ก็เป็นพระเหมือนเดิม แต่เป็นพระอรหันต์ สอุปาทิเสสนิพพาน มีธาตุ ๔ และขันธ์ ๕
ละคือเศษส่วน เศษส่วนชีวิตที่เหลือใจ แต่ชีวิตที่เหลือทิ้งอกงาม ชีวิตที่เหลือที่อุดมสมบูรณ์
ชีวิตที่เหลือที่เป็นเนื่อนาบุญของโลกใจ

ใครทำบุญทำกุศลกับเนื่อนาบุญอย่างนั้น จะได้บุญเป็นบุญเป็นกุศลกับชีวิตของเขา
ถ้ากับชีวิตของเขานะ สิ่งที่เขาทำขึ้นมามันงอกงามขึ้นมาในหัวใจของเขา นี่สิ่งที่ว่าสอุปาทิ
เสสนิพพาน สิ่งที่จะเป็นสอุปาทิเสสนิพพาน มันต้องมีที่มาที่ไป ที่มาที่ไปก็การฝึกหัดปฏิบัติ
ของเราเนี่ยแหละ

เราเกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา ปุณฺณคนหนา ถ้าปุณฺณคนหนาฝึกหัด
ปฏิบัติขึ้นไป มันก็หนาไปด้วยกิเลสค้นหาความทะยานอยาก หนาไปด้วยกิเลส เห็นไหม

กิเลสถ้ามันทำให้เราทำบุญทำบาป ทำสิ่งที่เป็นบุญกุศลของตน เขาก็ชื่นชม ชื่นหัวใจ
 ของตน เวลาทำบาปๆ มันก็ค้างคาหัวใจของตน ทุกข์กังวลในหัวใจของตน นั่นบุญและบาป

ถ้าเราฝึกหัดปฏิบัติขึ้นไปมันก็เป็นบุญกุศลอย่างนั้นนะ ที่ทำให้เราศรัทธาความเชื่อใน
 พระพุทธศาสนา ถ้าเราฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมามันต้องเป็นข้อเท็จจริง ข้อเท็จจริงในธรรมและวินัย
 ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไง

ผู้ที่ฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา เวลาศึกษาเล่าเรียนมา การฝึกหัดปฏิบัติตามพระพุทธศาสนา
 คือปฏิบัติแนวทางสติปัฏฐาน ๔ ในพระพุทธศาสนา ถ้าปฏิบัติแนวทางสติปัฏฐาน ๔ ใน
 พระพุทธศาสนา ในพระพุทธศาสนา พุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ถึงจะเห็นสติปัฏฐาน ๔ ตาม
 ความเป็นจริง

แต่ถ้าเราเป็นปุถุชนคนหนา เราฝึกหัดปฏิบัติไปด้วยความเป็นสมมุติใจ สมมุติกิสมมุติ
 ของโลกนี้ไง อารมณ์ความรู้สึกของคนมันก็เปลี่ยนแปลงไปตามกิเลสค้นหาความทะยาน
 อยากรู้ไง แล้วก็จินตนาการสติปัฏฐาน ๔ ไปไง มันถึงเป็นสติปัฏฐาน ๔ จอมปลอม

เป็นสติปัฏฐาน ๔ ใหม่

เป็นตามภาคทฤษฎี เป็นตามความเห็นของเรา เป็นตามความเห็นของปุถุชนคนหนา
 ปุถุชนคนหนาก็หนาไปด้วยกิเลสค้นหาความทะยานอยาก เพราะไม่รู้ไม่เห็นไง

แต่ศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีครูบาอาจารย์เทศนาว่าการ
 แนวทางสติปัฏฐาน ๔ กาย เวทนา จิต ธรรม ทำไมใครจะไม่วู้ๆ ใครจะรู้ไม่ได้ ถ้ามันรู้ของมัน
 มันก็รู้ด้วยอารมณ์ความรู้สึกของตนไง แล้วถ้ามีกิเลสค้นหาความทะยานอยาก มันก็สร้าง
 ภาพของมันขึ้นไปตามความเห็นของมันไง ถ้าตามความเห็นของมัน เห็นไหม

เวลาครูบาอาจารย์ที่ฝึกหัดในแนวทางการฝึกหัดปฏิบัตินะ ท่านจะรู้ว่า สุตมยปัญญา
 จินตมยปัญญา ภาวนามยปัญญา ปัญญาของคนแต่ละระดับ แต่ละพื้นฐานของที่มันจะเป็น
 ตามความเป็นจริง มันจะเป็นได้มากน้อยขนาดไหน

ถ้ามันเป็นมากน้อยขนาดไหน เวลาใช้จินตนาการ ใช้ความรู้สึกนึกคิดเข้าไป มันอยู่ใน
 ขอบเขตนี้ทั้งนั้นนะ มันจะเป็นตามความจริงในพระพุทธศาสนา เป็นไปได้อย่างไร

เพราะพระพุทธศาสนา พุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน มันถึงจะรู้เห็นสติปัฏฐาน ๔ ตามความเป็นจริง

แต่ของเราปุณฺณคนหนา หนาไปด้วยกิเลสค้นหาความทะยานอยากใจ “อ้าว! ก็ทำตามพระพุทธเจ้าไง ทำตามธรรมวินัยไง ก็ทำตามธรรมวินัยแล้วมันผิดตรงไหน”

มันผิดตรงที่ว่ามันเป็นเรื่องโลก เรื่องสมมุติบัญญัติ มันเป็นเรื่องอารมณ์ความรู้สึก เพราะอะไร เพราะอวิชชาพญามารมันครอบงำหัวใจของสัตว์โลกใจ ถ้าฝึกหัดปฏิบัติขึ้นไป ถ้าไม่มีครูอาจารย์ ก็ต้องถุกต้องโทษของตนไป

ถ้ามีอำนาจวาสนานะ มันจะเห็นถูกเห็นผิด เห็นผิดเพราะอะไร

ทำแล้วทำเล่า มันก็อย่างนั้นนะ เอ๊ะ! มันไม่เห็นมีอะไรแปลกแตกต่างกันจากความเป็นปกตินี้เลย อ้าว! ก็ทำอยู่นี้

นี่ไง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใจ เวลาฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา อุทกดาบส อาพาธดาบส รับประกันเลย ได้สมาบัติ ๖ สมาบัติ ๘ เหมือนเรา เป็นอาจารย์สอนได้ไง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปฏิเสธทั้งนั้นนะ ปฏิเสธเพราะมันไม่มีเหตุไม่มีผล

เวลาครูบาอาจารย์ของเรา หลวงปู่มั่นท่านออกฝึกหัดปฏิบัติครั้งแรกใจ เวลาจิตมันสงบแล้ว พิจารณาสิ่งใดแล้ว พิจารณากายก็พิจารณากายโดยความรู้สึก ความเห็นของตนใจ อ้าว! พิจารณากายแล้วมันก็เหมือนเดิม มันไม่มีอะไรแตกต่าง เอ๊ะ! มันใช่ทางหรือเปล่า มันใช่ทางหรือเปล่า

เวลาคนมีอำนาจวาสนาขึ้นมา เขาจะเปรียบเทียบ แล้วเปรียบเทียบกับความรู้สึกของตน เปรียบเทียบกับความเห็นของตน เปรียบเทียบกับความดั่งเลสงสัยของตน มันมีอยู่ครบเลย แล้วมันเกิดขึ้นมาได้อย่างไร

นี่ไง แนวทางสติปัฏฐาน ๔ ในพระพุทธศาสนา

ในพระพุทธศาสนา พุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานใจ

ธรรมะดอกบัวๆ เห็นไหม ถ้ามันจะเป็นดอกบัวขึ้นมาไง ดอกบัวขึ้นมาก็ทำความสงบของใจเข้ามาให้ได้ก่อนไง ถ้าทำความสงบของตนขึ้นมาให้ได้ก่อนขึ้นมา มันก็จะเห็นดอกบัวไง ถ้าเห็นดอกบัว เห็นพุทธะ เห็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานไง

แล้วถ้ามันไม่เห็นดอกบัวล่ะ มันก็ไปเห็นดอกตำแยนั่นนะ มันคันคะเยออยู่อย่างนั้นแหละ เพราะมันเป็นดอกตำแย ดอกตำแยมันคันไง มันคันเพราะอะไร เพราะมันอยู่ในป่า เราไปเที่ยวป่าเที่ยวเขา เวลาตำแยมันเกิดเป็นพุ่ม ไม่เห็นมันนะ เวลามันไป มันปลิวมานี้คันไปหมดเลย เวลาฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา เพราะมันทำความสงบของใจของตนเองไม่ได้ไง

ถ้ามันทำความสงบของตนเองได้ไง ถ้ามันทำความสงบของใจของตน ตนจิตสงบ ระวังเข้ามา สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี ถ้ามันเป็นพุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน

แต่ถ้ามันเป็นตำแยล่ะ มันคันไปทั่ว มันคันไปทุกอย่าง มันรู้ไปทุกเรื่อง แต่แล้วมันได้อะไรขึ้นมา

ถ้ามีสติมีปัญญา มันจะเปรียบเทียบอย่างนี้ เอ๊ะ! มันดีขึ้นหรือมันเลวลง ถ้ามันดีขึ้น มันดีขึ้นอย่างไร ถ้ามันเลวลงๆ ยิ่งประพฤติปฏิบัติเข้าไปยิ่งน้อยเนื้อต่ำใจ ยิ่งประพฤติปฏิบัติไปยังลงเลวลงๆ ประพฤติปฏิบัติไปมันก็เลยกลายเป็นความเคยชิน ถ้ามันเคยชินๆ มันก็อยู่อารมณ์อย่างนั้นๆ อยู่กับอารมณ์อย่างนั้น มันไม่เจริญก้าวหน้าไ้

โดยปัญญาวิมุตติๆ ถ้ามีสติมีปัญญานะ มันก็ใช้สติปัญญามันพิจารณาไปได้ทั้งนั้นแหละ เวลาครูบาอาจารย์ของเราที่ฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา เวลามันใช้ปัญญาไปแล้วมันปล่อยมันวางออกมา

มันปล่อยวางอารมณ์ มันไม่ได้ปล่อยวางกิเลส เพราะเ็งยังไม่รู้จักกิเลส เ็งยังไม่เห็นหน้ากิเลส เ็งจะไปรู้เท่าทันกิเลสตรงไหน มันก็ปล่อยวางอารมณ์ไ้ ถ้ามันปล่อยวางอารมณ์ มันก็เหมือนทางจิตวิทยา ทางโลกเขาก็เป็นอย่างนั้น เขารู้หมดละ จิตแพทย์ๆ เขายังรู้เลยว่า จิตมันติดปกติดังไร ถ้าจิตติดปกติขึ้นมา เขาก็ให้ยาๆ ให้กลับมาเป็นปกติ ก็เท่านั้น เป็นปกติก็มีสุขหรือมีทุกข์ละ มีสุขหรือมีทุกข์ก็มีอยู่ที่อำนาจวาสนาของคนมากน้อยขนาดไหน

ถ้าคนมีอำนาจวาสนาขึ้นมา ถ้ามันกลับมาปกติสุข มันกลับมาเป็นปกติได้ ถ้าเป็นปกติได้ เขาก็ควบคุมดูแลของเขา เขาดูแลของเขา เขาก็ไม่เป็นข้าสองข้าสามใจ แต่ถ้าคนเขาเป็น ในทางกรรมสุภาพจิตใจ ๓๐ เปอร์เซนต์ของประชากรไทยเป็นซึมเศร้า มีอาการบ้าง ไม่มีอาการบ้างอยู่ในจิตดวงนั้นนะ

แต่ถ้าเป็นธรรมะนะ มีร้อยทั้งร้อยเลย ร้อยทั้งร้อยเพราะอะไร เพราะมันมีวิชาคือ ความไม่รู้ เราไม่รู้ว่าเราเป็นอะไร เราไม่รู้ว่าจิตใจของเราสูงต่ำมากน้อยแค่ไหน แต่รู้สึกตัวนะ รู้สึกตัว มีทิฐิ มีมานะของแต่ละคนแตกต่างกันไปทั้งนั้นแหละ ถ้ามีทิฐิมีมานะแตกต่างของแต่ละคนแตกต่างกันไป มีอำนาจวาสนามากน้อยขนาดไหน ถ้ามีอำนาจวาสนาขึ้นมา เราใช้ปัญญา มันปล่อยวางๆ ปล่อยวางมาขนาดไหน ถามตัวเองสิ มันมีอะไรเกิดขึ้น ไม่เห็นมี

แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธัมมจักขุ นะ สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้น สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นคือเห็นกิเลสแล้วจับกิเลสได้ เห็นกิเลสแล้วจับกิเลสได้ สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้น

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า เทวเม ภิกขเว ทาง ๒ ส่วนไม่ควรเสพ ทางสายกลางในพระพุทธศาสนา

ทางสายกลางในพระพุทธศาสนา หมายความว่า มรรค ๘ ดำริชอบ งานชอบ เพียรชอบ มันเห็นตามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธัมมจักขุ เห็นอาการอย่างนั้น สิ่งนั้นเป็นชื่อ แต่ถ้ามันเกิดขึ้นในหัวใจของพระอัญญาโกณฑัญญะนั่นต่างหาก

เวลามันเกิดขึ้นในหัวใจของพระอัญญาโกณฑัญญะ แล้วพระอัญญาโกณฑัญญะมีสติปัญญาตามเทศน์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันเกิดจักขุญาณ เพราะในธัมมจักขุ มันต้องมีกิจญาณ มีสัจญาณ มีการกระทำ มีสิ่งที่เกิดขึ้นในหัวใจดวงนั้น ถ้ามีสิ่งที่เกิดขึ้นในหัวใจดวงนั้น

สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายทั้งปวงมันขาด นิโรธ

นิโรธเพราะอะไร

เพราะปัจจุวัคคีย์ทั้ง ๕ เวลาพระอัญญาโกณฑัญญะท่านเกิดเป็นสัจจะเป็นความจริงขึ้นมา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า “อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ”

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่บอกว่าปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ รู้แล้วหนอ มีพระอัญญาโกณฑัญญะองค์เดียวเงที่รู้ขึ้นมา ที่รู้ขึ้นมาเพราะอะไร รู้ขึ้นมาเพราะมันเป็นสัจจะเป็นความจริงขึ้นมา

ดอกบัวมันมีการเคลื่อนไหว ดอกบัว ๘ กลีบมันบานขึ้น แบ่งบานขึ้นมาในหัวใจ มันสัจจะเป็นความจริงขึ้นมา สัจจะเป็นความจริงทั้งผู้ที่ฟังเทศน์แล้วปฏิบัติอยู่นั้น สัจจะเป็นความจริงจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เทศน์ว่าการอยู่นั้น ถ้ามันเป็นข้อเท็จจริงขึ้นมา ดอกบัวมันแบ่งบานขึ้นมาเป็นสัจจะเป็นความจริง

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอสาวิภยญาณทำลายอวิชชาด้วยมรรค ๘ ดอกบัวๆ ดอกบัวมันเป็นธรรมาธิฐานที่เกิดขึ้น

เวลาบอกพระอาทิตย์ขึ้น อรุณขึ้น พระอาทิตย์เป็นแสงของพลังงานไปกระตุ้นให้ดอกบัวมันบาน แล้วดอกบัว เห็นใหม่ ในทางโลก

ศาสนาพุทธนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้อยู่โคนต้นโพธิ์ ต้นโพธิ์เป็นสัญลักษณ์ในพระพุทธศาสนา ในการบูชาพระๆ ดอกบัว เขาบูชาพระ เราหาดอกบัว เรามีศรัทธาความเชื่อในพระพุทธศาสนา ทำบุญทำกุศลของเราไป เราบูชาพระๆ บูชาด้วยศรัทธาด้วยความซื่อสัตย์ สุดท้ายแล้วมันชุ่มชื้นในหัวใจของตน นี่เอาไปบูชาพระ

ถ้าบูชาพระในทางเศรษฐกิจนะ วันไหนวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ดอกบัวจะขาดแคลน ดอกบัวมันจะแพงในวันพระ วันโกนนั้นนะ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนามีคุณค่า มีคุณค่าเพราะคนเขาจะนำไปบูชาพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ เพื่อบุญเพื่อกุศลของเขา

ทำบุญของเราเนะ ตักบาตร นั่นเป็นปัจจัยเครื่องอาศัยดำรงชีวิต นี่ไง เราทำบุญของเรา

ภิกษุเลี้ยงชีพด้วยปัสถ์ดำรงชีวิตไว้เพื่อศึกษาค้นคว้า ผูกมัดปฏิบัติขึ้นมาให้ดอกบัวบานท่ามกลางหัวใจของพระองค์นั้นๆ

เราทำบุญใส่บาตรไป เราได้บุญกุศลไปกับท่าน

แล้วเราอยากบูชาพระรัตนตรัย พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ เราจะบูชาของเราด้วย ดอกบัว ด้วยการเคารพบูชา ด้วยความชื่นบานในหัวใจของตน นั่นเป็นทางโลก

ทางธรรมๆ ฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา ครูบาอาจารย์ของเราอยู่ในป่าในเขา ใจจะไปเอาธูป เอาเทียนที่ไหน จะไปเอาดอกบัวที่ไหน ครูบาอาจารย์ของเราท่านกราบด้วยหัวใจ ใจ เคารพ บูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยหัวใจ ถ้าไม่มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เราบวชเป็นพระๆ ปัจจัยเครื่องอาศัยในบริษัท ๔ ในพระพุทธศาสนา เราได้บุญได้กุศล เราได้ดำรงชีพ เราได้ฝึกหัดปฏิบัติด้วยธรรมและวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันมีบุญมีคุณล้นฟ้า ล้นฟ้าขึ้นมาแล้ว แล้วฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา เพราะอะไร

เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้สงฆ์ปกครองสงฆ์ ถ้าหมู่สงฆ์นั้นฝึกหัด ปฏิบัติด้วยความตั้งใจขึ้นมา พระพุทธศาสนามีแต่ความร่มเย็นเป็นสุขใจ

แล้วถ้าเขาฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาในหัวใจของเขา เขาทำความสงบของเขาได้ใจ ถ้า ดอกบัวที่เขาหาของเขาได้พบใจ มันก็เป็นสุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มีใจ ดอกบัวตูมใจ เรา ฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาให้มันเบ่งบานด้วยมรรค ๘ ใจ ด้วยมัคโค ทางอันเอกในพระพุทธศาสนา มันมีแต่ความชื่นบานไปทั้งนั้นนะ

เดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา เหงื่อไหลไคลย้อย ความเพียร ความเพียร ความวิริยะ ความอดุสสาเห มันท่าไมจะไม่ทุกข์ไม่ยาก แล้วที่มันทุกข์มันยากขึ้นมา ทุกข์ยากเพราะกิเลส มันขัดมันแย้ง กิเลสมันพลิกมันแพลงขึ้นมาในหัวใจของตนใจ ถ้าขาดสติ ถ้าพลังเผละ สมาธิก็ เสื่อม เสื่อมแน่นอน

แล้วทำอย่างไรไม่เสื่อมละ

ไม่เสื่อมก็ข้อวัตรปฏิบัติเป็นเครื่องอยู่ของใจใจ คำบริกรรมของตนนี้ใจ มีสติปัญญาทำ ความสงบของใจเข้ามาให้มันสงบสุขใจ ถ้ามันสงบสุขขึ้นมาได้ มันจะฝึกหัดปฏิบัติของเรา ขึ้นมาให้เป็นข้อเท็จจริงขึ้นมาใจ

ถ้ามันฝึกหัดปฏิบัติเป็นข้อเท็จจริงขึ้นมาะ มันจะเข้าสู่ทางสายกลางพระพุทธศาสนา
ไ้ มันเป็นการเคารพบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยการประพฤติปฏิบัติไ้ การ
ปฏิบัติบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบุญกุศลมากที่สุด

เดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา นี่เป็นนักรบ

กองทัพๆ ที่เขารบกัน เขามีข้าศึกของเขา กองทัพๆ จะไปรบนะ เขาต้องมีฝ่ายส่งกำลัง
บำรุงของเขา ไ้เราจะส่งหัวใจเราเข้าไปรบกับกิเลส กิเลสอยู่ไหนวะ อะไรเป็นกิเลสวะ จะ
แสวงหาแต่ความดีงาม ไม่มีสิ่งใดเป็นขึ้นเป็นอันขึ้นมา จะให้คนเขาเคารพเขาบูชา แล้วก็ค่อย
เนื้อต่ำใจ มันไม่เป็นอย่างนั้นนะ

ครูบาอาจารย์ของเรานะ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านไม่ไปยุ่งกับใครนะ แต่เวลาท่าน
ไป ลูกศิษย์ของหลวงปู่มั่นเยอะแยะ แล้วเคารพบูชาด้วยหัวใจทั้งนั้น เคารพบูชาด้วยหัวใจ
เห็นไหม

หลวงปู่มั่นไปอยู่ที่ไหน ขึ้นไปอยู่เชียงใหม่ ไ้ กลับจากเชียงใหม่มา มาอยู่หนองผือ
หนานแดงๆ ที่อยู่เชียงใหม่ ส่งใบชา ส่งใบเมี่ยงนั้นนะมาถวายตลอด เขาเคารพ เขาบูชาของ
เขา

ครูบาอาจารย์ของเราเป็นนักรบๆ กิ๊บกิเลสค้นหาความทะยานอยากในหัวใจของตน
แล้วผู้ที่อุปถัมภ์อุปฐากขึ้นมา เขาเห็นถึงบุญ เห็นถึงบุญกุศล เห็นถึงความอัมเอิบ เห็นถึง
ความสุขความสงบในหัวใจของครูบาอาจารย์ ท่านเป็นผู้สนับสนุนไ้

นี่ก็เหมือนกัน ที่เราจะฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา สิ่งนี้มีสมบรูณ์แบบ มีล้นเกิน ล้นเกินพอดี
เราต่างหาก เราเห็นน้ำใจเขา บริษัท ๔

เรานักรบ เราเป็นภิกษุ เราเป็นบริษัทที่ออกหน้า ออกหน้าขึ้นมาก็ทำให้มันเป็นสัจจะ
เป็นความจริงขึ้นมา ถ้าเป็นสัจจะเป็นความจริงขึ้นมา มันสมบรูณ์แบบในพระพุทธศาสนา
บริษัท ๔ ไ้

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าฝากศาสนาไว้กับบริษัท ๔

แล้วนักรบๆ หลวงตาพระมหาบัวท่านเน้นย้ำเลย

“พระไม่ทรงศีลทรงธรรม ใครจะทรง”

บริษัท ๔ ไร่ ก็นักรบนี้ไง ถ้าทรงศีล ศีล จิตมันต้องมั่นคงสิ ศีล ถ้าจิตมันมั่นคง จิตมันมีหลักมีเกณฑ์ขึ้นมา ทำไมความเพียรจะเกิดขึ้นมาได้ ความเพียรมันเกิดขึ้นมา เกิดขึ้นมา จากศรัทธา เกิดขึ้นมาจากความเจาะจงใจที่จะฝึกหัดปฏิบัติ แล้วความเพียรมากน้อย ขนาดไหน มันอยู่ที่วาสนาของผู้นั้น

ปฏิบัติง่ายรู้ง่าย เขาก็ได้สร้างสมบุญญานิการของเขาма เราปฏิบัติยากรู้ง่าย ก็ยังดี ปฏิบัติยากรู้ยาก ก็ต้องเคี่ยวเข็ญของเราขึ้นมา

ในวงพระปฏิบัติ ทุกคนอยากฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาให้มีคุณธรรมในหัวใจของตน ไม่ต้องการบุญกุศลที่ไปเกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม ไม่ต้องการ เพราะเวลามันยืดยาว พระพุทธศาสนา ๕,๐๐๐ ปี

ดูสิ ในกึ่งกลางพระพุทธศาสนา ในปัจจุบันนี้ประเพณีปฏิบัติไปอีลุ่ยฉุยแฉก เขาหา ดอกบัวท่ามกลางหัวใจของตัว ก็ไปมีแต่ดอกตำแย มีแต่สิ่งที่ทำให้คันคะเยอ มีแต่ออกถูลูกนอก ทาง

สิ่งที่จะเป็นจริงเป็นจังขึ้นมา ทางจงกรมนั่นไง ที่นั่งสมาธิภาวนานั่นไง พระปฏิบัติ ขึ้นมาเขาแสวงหาสิ่งนี้ แสวงหาสิ่งนี้ด้วยฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาไง แล้วเวลาอยู่ในป่าในเขา ๒๔ ชั่วโมง ๒๔ ชั่วโมงนี้เป็นเวลาภาวนาทั้งนั้นนะ

ครูบาอาจารย์ที่ดั่งามท่านไม่เหมือนพระอุดงค์ที่จะไปมีของขลังร้อยแปดพันเก้า อุดงค์ อย่างนั้นอุดงค์ในวัฏฏะ อุดงค์ที่ยังเกี่ยวข้อง ครูบาอาจารย์เราสั่งห้ามเด็ดขาด ห้ามเด็ดขาด

อุดงค์ไปเพื่อหาใจของตัว หาถิ่นกำเนิดในหัวใจนี้ หาถิ่นกำเนิดในหัวใจ

ถ้ามันสงบระงับเข้ามานะ สาธุ มันมีความขึ้นบานในหัวใจของตน แล้วฝึกหัดปฏิบัติ ของตนให้มันมากขึ้น ถ้าฝึกหัดปฏิบัติของตนให้มากขึ้น สมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน

สมถกรรมฐานคือทำความสงบสุขของใจให้ได้ ทำความสงบสุขของใจให้ได้ มันก็ใช้สติปัญญาของเราเต็มหัวใจ สติปัญญาเต็มหัวใจนั้น

เพราะเรายังหาหัวใจของตนไม่ได้ หาหัวใจของตนไม่เจอ ก็ต้องพยายามหาหัวใจของตนให้เจอ

หลวงปู่มั่นจะถามทุกที จิตเป็นอย่างไร

ถ้าจิตเป็นอย่างไรแล้ว ท่านจะเริ่มต้น จิตเป็นอย่างไร ก็ต้องให้มันมีกำลัง แล้วมีสติปัญญาคอยตรวจสอบ จิตมันเสวยอารมณ์ จิตเสวยอารมณ์ เวลามันเสวย เสวยอย่างไร ความคิดเกิดอย่างไร

เวลาพิจารณากาย เวลาเห็นกาย เห็นกายในสภาพใด อยู่ที่อำนาจวาสนาของคนนะ เห็นกายโดยนิमितก็เห็นได้ เห็นกายโดยจิตเห็นก็ได้ ได้ทั้งนั้น แต่มันต้องเป็นข้อเท็จจริง งานชอบ งานชอบ งานในอะไรก็ได้ งานในอะไรก็ได้ เพราะอะไร

เพราะเราเกิดมาเป็นปุถุชนคนหนา ปุถุชนคนหนาจับต้องสิ่งใดไป สงสัยไปทั้งสิ้น สงสัย สนทนาก็ มันเป็นอย่างนี้หรือ เป็นอย่างนี้จริงหรือ เห็นอยู่อย่างนั้นนะ แล้วถ้าไม่มีวาสนา อย่างน้อยก็แช่อยู่ตรงนั้นนะ อย่างมากก็เตลิดเปิดเปิงไป เดี่ยวก็เจริญแล้วเสื่อม แล้วก็มีแต่สัญญาอารมณ์ที่เอามาฟาดฟันกัน ไม่มีอะไรเป็นขึ้นเป็นอันเลย

เวลาจะเป็นขึ้นเป็นอันขึ้นมา เจียบ เป็นขึ้นเป็นอันขึ้นมา เห็นไหม

จะรักษาใจให้มันตั้งมั่น รักษาใจให้ตั้งมั่น สิ่งใดที่กระทบ มันพลุ่งพล่านไปหมด เวลาไปอยู่ป่าอยู่เขาก็เหตุนี้แหละ เหตุที่ว่าไม่ให้มันพลุ่งพล่านไปทั่ว

แล้วไปอยู่คนเดียวระวังความคิดของตัวเอง ถ้าความคิดของตัวเอง ถ้ามีสติปัญญาเท่าทันความคิดของตน มันก็หยุดคิดไป เอ้อะ!

เวลามันคิดๆ คิดรักตัวกลัวตาย คิดลำบากลำบาก คิดอยู่นั้นแหละ เวลามันหยุด กลับไม่รู้ เวลามันคิดนะมันแบกโลก แบกกิเลสค้นหาความทะยานอยาก แบกความต้องการของตัวเอง ความต้องการของตัวเองมันเกินพอดี

พอดีเพราะฉันมือเดียวไง ฉันแล้วมันต้องการอะไรอีก ผ่ากาสาวพัสดร์ ไตรจีวร เราก็เอามาเอง กลดก็มี โคนไม้ก็มี น้ำท่าเยอะแยะไปหมด มันขาดอะไร

มันขาดสติ มันขาดความเท่าทันอารมณ์ความรู้สึกของตน ถ้ามันเท่าทันอารมณ์ความรู้สึกของตน มันก็หยุดคิดไง หยุดคิดขึ้นมาก็ โอ้โฮ! มันมหัศจรรย์ มันเลอเลิศ

เริ่มต้นนะ ชาวนาชาวไร่เขาจะทำไร่ไถนาของเขา เขาต้องปรับพื้นที่ของเขา ใช้น้ำของเรา เราจะฝึกหัดปฏิบัติของเราขึ้นมา อะไรปฏิบัติ เอาสมองนี้ใช้ไหม เอาที่หูตานี้มันเห็นอายตนะ เห็นนี่ปฏิบัติใช้ไหม

เขาเอาใจปฏิบัติ

แล้วใจปฏิบัติ ใจอยู่ไหนล่ะ

เวลาถ้ามันหยุดคิด หยุดคิดนั่นก็คือใจ แต่หยุดคิดแล้วทำอย่างไรต่อ หยุดคิด มันก็คิดอีก เดียวก็คิดแล้ว เพราะอะไร เพราะกิเลสมันเพลอ ให้มันหยุดได้ เดียวมันก็คิดต่อ มันไม่มีอะไรเจริญงอกงามขึ้นมาเลย

เจริญงอกงามขึ้นมาละ มันต้องเป็นบุคคล ๔ คู่ เวลาบุคคล ๔ คู่ เห็นไหม คนคนหนึ่งเปลี่ยนชื่อถึง ๘ ครั้งใช้ไหม นาย ก. นาย ข. นาย ค. นาย ง. นาย ก.

นี่ก็เหมือนกัน จากปุถุชนเป็นกัลยาณชน โสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล สกิทาคามี มรรค สกิทาคามีผล อนาคามีมรรค อนาคามีผล อรหัตตมรรค อรหัตตผล มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ บุคคล ๔ คู่

บุคคล ๔ คู่ ธรรมะดอกบัว ดอกบัวมันจะงดงามในหัวใจของผู้ที่ปฏิบัตินั้น ผู้ที่ปฏิบัติ นั้นไง

เราปฏิบัติบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่เวลาเรารู้ เรารู้ขึ้นมาด้วยสติด้วยปัญญาของเราเอง ถ้าเรารู้ขึ้นมาด้วยสติด้วยปัญญาของเรา ถ้ามันถูกต้องชอบธรรม ทางสายกลางในพระพุทธศาสนา คือ ดำริชอบ งานชอบ เพียรชอบ

ถ้างานมันชอบ งานในอะไร

งานในฝึกสติก็งานอย่างหนึ่ง งานในทำสมาธิก็เป็งานอย่างหนึ่ง งานในการทำสมถะก็เป็งานอย่างหนึ่ง งานในวิปัสสนาก็เป็ปัญญาในมรรค ๘ ไง ปัญญามันหลากหลายร้อยแปดพันเก้า มันหลากหลายร้อยแปดพันเก้าเพราะมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์แบบหรือไม่

ถ้ามีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์แบบ มันก็ควบคุมใจของตนให้สงบระงับเข้ามาได้ ถ้าสงบระงับเข้ามาได้ เราฝึกหัดใช้ปัญญานะ เราพยายามน้อมไปให้มันรู้มันเห็น ถ้ามันรู้มันเห็นโดยจิต มันสะเพีอนใจแน่นอน

แต่ถ้ามันรู้มันเห็นโดยสมมุติบัญญัติไง โดยจินตนาการไง มันส่วนใหญ่เป็นอย่างนั้น โดยจินตนาการ โดยจินตนาการอย่างนั้นมันปัญญาอบรมสมาธิ เพราะมันจินตนาการในพระพุทศาสนา

แต่เวลาจิตมันสงบระงับ ถ้ามันน้อมไปเห็นสติปัฏฐาน ๔ เห็นกาย เห็นกายมันก็สะเพีอน สะเพีอนกิเลส

เห็นเวทนา เวทนาไม่ใช่เรา เราไม่ใช่เวทนา ถ้ามันเห็นเวทนา มันจับเวทนา แต่มันก็ยังละเวทนาไม่ได้

เห็นจิตๆ จิตเศร้าหมอง จิตผ่องใส

เห็นธรรมๆ เห็นธรรมคือธรรมารมณ อารมณความรู้สึกนึกคิดนี้แหละ ความคิดๆ มันเป็อารมณ แต่เพราะมีสมาธิ มันจับได้ มันถึงเป็ธรรมไง

ถ้าไม่มีสมาธิ ความคิดนั้นมันก็ยังใหญ่ ความคิดมันก็ชี้หัวเราไง ถ้าเราเท่าทัน เท่าทันเพราะอะไร เพราะจิตมันสงบไง จิตมันสงบแล้วมีกำลังขึ้นมา ถ้ามันเห็นสติปัฏฐาน ๔ ไง ถ้าเห็นสติปัฏฐาน ๔ แล้วมันจะยกขึ้นสู่วิปัสสนาไง

นี่มันเป็ความดีงามของผู้ที่ฝึกหัดปฏิบัติ

เพราะการฝึกหัดปฏิบัติ ที่ว่าจิตเป็นามธรรมๆ สิ่งที่เป็นนามธรรม เราก็ดูแลรักษา ทำความสงบเข้ามา จนจิตมันเป็นสัมมาสมาธิ จิตเป็สัมมาสมาธิคือโพธิ คือผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน

ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน โพธิ แล้วทำอย่างไรให้โพธิมันเจริญก้าวหน้า

โพธิมันเจริญก้าวหน้าได้ มันต้องฝึกหัดให้มันบริหารจัดการในตัวของมัน เวลามันจะบริหารจัดการในตัวของมัน ถ้ามันเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นสติปัฏฐาน ๔ เห็นสติปัฏฐาน ๔ มันมีระหว่างกิเลสกับธรรม

กิเลสคือความเคยชินในใจของตน กิเลสคือค้นหาความทะยานอยากที่มันฝังรากลึก อยู่ในใจดวงนี้ แต่ไม่มีใครเคยเห็นรู้เคยเห็นมัน เว้นไว้แต่ผู้ที่ฝึกหัดปฏิบัติตามข้อเท็จจริง

ถ้าตามข้อเท็จจริงขึ้นมา มันเป็นความวิริยะ ความอดสาหัสของบุคคลคนนั้น แล้วครูบาอาจารย์ ท่านหวังอย่างนี้ หวังธรรมทายาท

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้สงฆ์ปกครองสงฆ์

สงฆ์ที่ดีงาม สงฆ์ที่ฝึกหัดปฏิบัติเป็นธรรมจะฝึกหัดปฏิบัติเยวชน สิ่งที่ฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาให้มันเป็นข้อเท็จจริงขึ้นมา ถ้าเป็นข้อเท็จจริงขึ้นมา ในสมัยพุทธกาลเิง สามเณร ๗ ขวบ เป็นพระอรหันต์

เยวชน ลูกศิษย์พระสารีบุตรไปปณทบาทกับพระสารีบุตรเิง เห็นเขาตัดคันศรเิง

คันศรมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต

ไม่มี เขาใช้ไฟลนแล้วตัดให้มันตรงเพื่อเป็นคันศร

อีกองค์หนึ่งไปเห็นเิง เขาชักน้ำเข้านา

น้ำมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต

ไม่มี แต่เขามีวิดน้ำเข้านาของเขา

เิงเวลาเห็น เขาเปรียบเทียบ เปรียบเทียบเพราะอะไร เขาเปรียบเทียบ เพราะสามเณรทำความสงบของใจได้ สามเณรอุปัฏฐากพระสารีบุตร พระสารีบุตรแสดงธรรมเิง

แล้วคนที่มีวาสนาเิง ถ้าคนมีวาสนา พระสารีบุตรเป็นปัญญาวิมุตติ ปัญญาวิมุตติแสดงธรรมด้วยปัญญาญาณ เวลาผู้ที่อยู่รอบข้างพยายามฝึกหัดปฏิบัติของตนขึ้นมา ถ้าใจมันฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา มันก็หยุดคิดเิง หยุดคิด หยุดคิด หยุดคิด

เวลาไปเห็นผลกระทบจากภายนอก อายตนะมันเห็นไง อายตนะมันเห็น มันก็นุ่มเข้ามาในใจของสามเณรน้อยนั่นไง พอสามเณรขึ้นมา มันเกิดอัสวักขยญาณไง มันเกิดมัคโคใจ

นี่ไง คูสิ พระอัญญาโกณฑัญญะไง สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้น สิ่งทั้งหลายทั้งปวงต้องดับไป สามเณรน้อยพิจารณา พิจารณาถึงเขามีรหัตถ์น้ำเข้านา แล้วดอกบัวของเราที่มันเกิดขึ้นมา มันจะจัดการกับกิเลสต้นหาความทะยานอยากอย่างไร มันพิจารณาของมันไป เห็นไหม นี่ถ้าคนฝึกหัดใช้ปัญญา

ปัญญาภายนอก ภายนอก ถ้าจิตมันสงบ ภายนอก เวลามันกระทบ โอ้โฮ!

เวลาครูบาอาจารย์ที่ท่านฝึกหัดปฏิบัติ ไปไม่ร่วง ไปไม่หลุดจากชั่ว แล้วกิเลสมันหลุดจากใจไหม ถ้ากิเลสมันหลุดจากใจ ไปไม่ร่วงจากชั่วปลิวลงมาสู่พื้นดิน

เราฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา กิเลสมันยุบมันยอบไปบ้างหรือไม่ สิ่งในหัวใจของตน มันมีสิ่งใดเป็นข้อเท็จจริงว่าเห็นกิเลส

เห็นจริงๆ นะ

เราฟังผู้ที่แสดงตนว่าเป็นผู้ยิ่งใหญ่ “กิเลสเป็นนามธรรม จะรู้จักมันได้อย่างไร”

โอ้ย! ฟังแล้วเศร้า

ถ้ากิเลสมันเป็นนามธรรม จะรู้ได้อย่างไร ก็แสดงว่าไม่เคยรู้ไม่เคยเห็นไง แต่ปากแจ้วๆ นะ อ้างตัวว่าเป็นผู้ยิ่งใหญ่

มันจะยิ่งใหญ่ไปไหน มันอยู่ใต้กิเลส มันก็เดินด้อยๆ ตามกิเลสขึ้นไปไง เทศนาว่าการมันก็เอาอารมณ์ของตนนะ อารมณ์ดิบๆ อย่างนั้นนะ แล้วจะให้คนเขาเชื่อถือศรัทธา มันเป็นไปได้อย่างไร มันเป็นไปได้แต่คนที่อ่อนด้อย คนที่มีวุฒิภาวะต่ำด้อยฟัง ชอบอย่างนั้นนะ

แต่ถ้าเป็นคนที่มีวิชาสนา ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ มันต้องมีเหตุมีปัจจัยทั้งนั้น เวลาเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะมันเกิดจากอะไรละ

เกิดจากเวรจากกรรมของเราละ ครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรม ท่านไม่เคยน้อยเนื้อต่ำใจ
สิ่งที่กระทำมาทั้งนั้น เพราะมันเป็นอดีต แก้ไม่ได้

อัสวักขยญาณทำลายอวิชชา บุพเพนิวาสานุสติญาณ จุตูปปาตญาณ อดีตอนาคต
แก้กิเลสไม่ได้ แต่รู้หมดตั้งแต่พระเวสสันดรไป แล้วรู้ด้วยว่าถ้าไม่สำเร็จเป็นองค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าจะเป็นอะไรต่อไป แต่เวลาอัสวักขยญาณทำลายอวิชชาดับที่นี้ ไม่มีเชื้อไข
มันจะไปไหน มันจะไปไหน

ก็มันเป็นอดีต อดีตที่ได้สร้างได้สมมา อย่างเช่น วันนี้ทำอะไรผิดหรือถูก พຼ່ງนี้ก็เป็น
อดีตไปแล้ว แล้วพຼ່ງนี้จะทำอะไรต่อ ก็ทำระยำย่าเปของตัวเองต่อไปไง เพราะมันระยำตำ
บอนมาตลอดเวลาไง

แต่ถ้ามีสติหยุด ไม่ทำระยำตำบอนอีกแล้ว จะอยู่ในศีลในธรรม

พระไม่ทรงศีล ใครจะทรง แล้วฝึกหัดปฏิบัติไปให้มันทรงธรรม ถ้ามันทรงธรรมขึ้นมา
เราไม่ต้องไปห่วงไหนกับอะไรเลย มันเรื่องของเขา เรื่องของเรา เรารู้เราเห็นอะไรเป็นตาม
ความเป็นจริง

ถ้ามันรู้มันเห็นนะ พิจารณาแล้วพิจารณาเล่า ถ้าเป็นข้อเท็จจริงขึ้นมา พิจารณากาย
พิจารณาเวทนา พิจารณาจิต พิจารณาธรรม เวลามันขาด นิโรธ มันดับทุกข์จริง ๆ

“อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ รู้แล้วหนอ”

เพราะกิเลสมันขาดไง สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สิลัพพตปราชาส แล้วผู้ที่ฝึกหัดปฏิบัตินั้น
มันซาบซึ่งใจมาก

ความเห็นนะ ความเห็นต้นหาความทะยานอยาก สมุทัยที่มันฝังอยู่ในใจนั้นนะ เวลา
มันขาดไป มันรู้ขึ้นมาโดยข้อเท็จจริงเลย แล้วรู้โดยข้อเท็จจริงแล้ว แล้วรู้อีกด้วย เกิดอีก ๗ ชาติ
ทำไมถึงเกิดอีก ๗ ชาติ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอัสวักขยญาณทำลายอวิชชา ไม่เกิด เพราะพญามารมันสิ้นไป

ไฉนนี้แค่หลานมันเง สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส สังโยชน ๓ พระอรหันต์
สังโยชน ๑๐

แล้วว่าตัวเองมีธรรมๆ มีธรรมเพราะอะไร

คำว่า “มีธรรม” ก็กิเลสมันยุบยอบไป กิเลสมันตายไปเป็นขั้นเป็นตอน ลูกหลานมันเง
นั่นแค่หลานมันเง แค่หลานมัน แต่เวลาฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาที่ทุ่มเททั้งนั้นหัวใจทั้งนั้นนะ

ธรรมะดอกบัว ธรรมและวินัยมันจะบานในหัวใจดวงนั้น พระโสดาบัน สักกายทิฏฐิ
วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส มันจะไปกะล่อนปลิ้นปล้อนตรงไหน ไม่มี เพราะอะไร

เพราะสติมันสมบูรณ์นะ สติมันสมบูรณ์แบบของมัน สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพต
ปรามาส มันไม่ลุ่มไม่คล้ำไฉ ไม่ลุ่มไม่คล้ำเพราะอะไร

ไม่ลุ่มไม่คล้ำ ธรรมและวินัยเป็นศาสดา คำว่า “ศาสดา” นั้นเป็นหนทางในการฝึกหัด
ปฏิบัติขึ้นไป จะแบ่งบานเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป บุคคล ๔ คู่ มันถนอมดูแลรักษาด้านเปอร์เซ็นต์

ด้านเปอร์เซ็นต์เพราะอะไร

ด้านเปอร์เซ็นต์เพราะเวลาเราฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา เวลามันสงบนี้ก็แสนยาก สงบแล้วก็
รักษาไว้อย่างยาก การรักษาใจรักษายากที่สุด

นี่ไง รักษาอะไรล่ะ

มีทองมีเพชรก็เก็บไว้ในเซฟ มีเงินมีทองก็ฝากธนาคาร แล้วจิตที่มันสงบ เดี่ยวมันก็
คลายออก แล้วถ้ามีกิเลสค้นหาความทะยานอยาก อยากได้ อยากดี อยากเป็น อยากไปทุก
อย่างเลย มันก็พรุ่งพรูออกไปหมดนะ แล้วมันจะสงบอย่างไร

สงบ มันไม่เสวยอารมณ์ไง มันไม่พรุ่งพรูออกไปตามข้างนอกใจ

สมาธิรักษาอย่างไรล่ะ

เวลาครูบาอาจารย์ท่านฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา มันถึงว่าชำนาญในวิธี

ถ้ามีศีลใจ มีศีลก็รักษาหัวใจของตนให้มันคงใจ ถ้ามีศีลรักษาใจให้มันคง

สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา มันเป็นอนัตตา มันรักษาไว้ไม่ได้หรอก สิ่งที่รักษาได้เพราะมีเหตุ มีพุทฺธ มีปัญญาอบรมสมาธิ มันก็สงบ เดี่ยวมันก็เสื่อม แต่เวลาพิจารณาไป เวลามันขาด อรูปปรพฺพม อะไรจะเสื่อม มีอะไรเสื่อม อีก ๗ ชาติ เรารู้แน่นอน นางวิสาขาอีก ๗ ชาติ แล้วอีก ๗ ชาติจะหมดกิเลสไป ถ้าฝึกหัดปฏิบัติตามข้อเท็จจริง

ครูบาอาจารย์ของเราไง เวลาอบรมบ่มเพาะ ถ้าพาดกระแส ถ้านิโรธดับทุกข์ตรงนี้ได้ อ้าว! วางใจได้แล้ว ต้องถึงที่สุดแห่งทุกข์แน่นอนในอนาคต

แต่ถ้ายังเริ่มต้นกันไม่ได้นี่เลย ละเมอเพ้อพอก เขาธรรมะดอกบัว ของเอ็งมันเป็นตำแย มันเป็นเรื่องโลกียะ เรื่องโลก เรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์กับการประพฤติปฏิบัติ แต่ก็อ้างอิงไปตามกิเลสที่มันครอบงำหัวใจ

ถ้าเราฝึกหัดปฏิบัติ ฝึกหัดปฏิบัติตามข้อเท็จจริงนั้น เราจะสร้างความงอกงามขึ้นมา ในหัวใจของตน ความงอกงามในหัวใจของตนมันต้องมีสภาวะแวดล้อมที่ดีงาม

สภาวะแวดล้อมที่ดีงาม เวลาครูบาอาจารย์ท่านดู ท่านดูสภาวะแวดล้อมที่ดีงาม อารมณ์ความรู้สึกในหัวใจอันนั้นนะมันแน่นอน มันไม่เปลี่ยนแปลง

ไม่เปลี่ยนแปลงเพราะอะไร

มันไม่ผิดศีลไง

เพราะศีลคือศาสดา ศีลคือหนทางในการปฏิบัติไป

ฉะนั้น ถ้าสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลพฺพตปฺรามาส มันไม่ลุ่มไม่คล้ำ ลุ่มคล้ำไม่ได้ ถ้าลุ่มคล้ำ มันก็ไม่สีลพฺพตปฺรามาสไง มันกิเลสล้วนๆ ใจ มันเป็นไปไม่ได้ไง มันเป็นไปไม่ได้

ถ้ามันเป็นละ

สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลพฺพตปฺรามาส มันไม่ล้งเล มันร้อยเปอร์เซ็นต์ มันถึงเป็นอรูปปรพฺพม มันถึงว่าไม่ใช่อนัตตาและไม่ใช่อัตตา ไม่ใช่อนัตตาเพราะมันเสื่อมสภาพอีกไม่ได้แล้ว มันไม่ใช่อัตตา เพราะอะไร เพราะสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลพฺพตปฺรามาส มันขาดไปจากใจ แล้วถ้ามันมีอำนาจวาสนาของมันขึ้นมา มันก็จะทำให้เจริญงอกงามขึ้นไป

ธรรมะดอกบัว ไม่ใช่ธรรมะตำแย ไม่ใช่ธรรมะของมาร ไม่ใช่ธรรมะของกิเลสที่ปฏิบัติ
บูชากิเลสๆ

เขาปฏิบัติเพื่อฆ่ากิเลสนะ

เวลากิเลส เห็นไหม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไง อาสวักขยญาณทำลาย
อวิชชา ทำไมพญามารมันดินพราดๆ ละ

แล้วก็บอก ไม่ต้องทำ มันมีอยู่ดั้งเดิม

หา?

ดั้งเดิมก็เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะต่อไป ถ้าทำบุญๆ ทำบุญก็เกิดเป็นเทวดา เป็น
อินทร์ เป็นพรหม เทวดานี้แหละ สร้างบุญสร้างกุศลไปเกิดเป็นเทวดา แล้วถ้าสร้างบุญสร้าง
กุศลจะเกิดเป็นมนุษย์ เกิดเป็นมนุษย์เพื่อฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาให้มีจิตนิสัยที่จะฝึกหัดปฏิบัติ
ต่อเนืองนี้ไป

ถ้าอำนาจวาสนาของเราอ่อนแอลง มันไม่เชื่อเรื่องศาสนาไง มรรคผลนิพพานไม่มี
ปฏิบัติให้มันทุกข์มันยาก ปฏิบัติไปไม่ได้ เดียวมันจะบ้า ไม่มีอะไรทำได้เลย อ้างไปร้อยแปด
พันเก้า อ้างว่า แล้วก็อ้างต่อไป อ้างให้เพื่อจะเหลวไหลไปข้างหน้า

ถ้ามีวาสนานะ ขอให้ครูบาอาจารย์ชี้นำมา หุ่่มเททั้งชีวิต ชีวิตนี้สละได้หมดละ เพื่อจะ
เอาความจริงอันนั้น

แล้วถ้าพอได้ความจริงอันนั้นแล้ว มันเคารพบูชาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ด้วยหัวใจ ถ้ามันเคารพบูชาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยหัวใจ พยายามทำความ
สงบของใจให้มากขึ้น เพราะอะไร

เพราะภาวนาเป็น คนที่ฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาจนถึงนิโรธ มันภาวนาเป็นแล้ว มันพาด
กระแสแล้ว พอพาดกระแสแล้ว เห็นไหม

แต่เดิมเราเป็นปุณฺณคนหนา เหมือนอยู่กลางทะเล เทำมันไม่ถึงฝั่ง เทำไม่ถึงน้ำ มันตีน้ำอยู่อย่างนั้นนะ มันพลิกแพลงอยู่อย่างนั้นนะ แล้วมันก็มีพวกสัตว์น้ำที่คอยเข้ามาทำร้าย อยู่ตลอดเวลาไง

เวลาฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา ถ้าพาดกระแส หมายถึงว่า เข้าถึงฝั่ง เทำเหยียบพื้น เทำเหยียบพื้น ที่หัวใจ ใจคือภพ ใจคือที่รู้ที่เห็น แล้วถ้ามันภาวนามันเป็นของมันไง ถ้ามันภาวนาเป็นของมัน มันรู้อยู่แล้ว เพราะกว่าที่มันจะสมุจเฉทปหาน นิโรธ ดับทุกข์ สมาธิก็เจริญแล้วเสื่อม ฝึกหัดใช้ปัญญาแล้วมันก็ลุ่มๆ ดอนๆ

ลุ่มๆ ดอนๆ เพราะอะไร

เพราะกองทัพกิเลสกับกองทัพธรรมเข้าประหัดประหารกัน กองทัพกิเลส กองทัพกิเลส คือว่า มรรค ๘ ธรรมจักร จักรที่มันเคลื่อน โอ้ย! มันมหัศจรรย์ มันพิจารณาของมันไปนะ โอ้โฮ! กิเลสมันวิ่งหนีเลยนะ กิเลสมันวิ่งหนี วิ่งหลบวิ่งซ่อนนะ มันรอให้เราเพลิดเราเพลิน

พอเราเพลิดเราเพลินขึ้นมาซะ พอกำลังสมาธิมันอ่อนลงไง ธรรมจักรก็กลายเป็นกงจักร เวลาเป็นกงจักรแล้ว ทีนี้ก็อีลุ่มๆดอนๆ แล แล้วถ้าไม่มีครูบาอาจารย์คอยให้กำลังใจนะ มันอยู่แค่นั้นแหละ แล้วมีแต่อาการเสื่อม เพราะ สพุเพ ธมฺมา อนตฺตา

แต่เรามีสติมีปัญญาของเรา เราพิจารณาของเรา กลับมาทำความเข้าใจให้ได้ ทำความสงบของใจแล้วกลับไปใช้ปัญญาของตนให้ได้ พอใช้ปัญญาของตน ธรรมจักรมันก็เคลื่อนออกไปไง สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้น สิ่งทั้งหลายทั้งปวง พิจารณาไปแล้วเวลามันนิโรธ ดับหมด แล้วมันดับไปแล้วเป็นบุคคลคู่ที่ ๑ เป็นคู่ เห็นไหม พอมันดับ แล้วทำอย่างไรต่อ คู่ที่ ๒ ก็ต้องเริ่มต้นใหม่

นี่ไง ว่ามีมรรค เรามีสติมีปัญญา เราใช้สติปัญญาไปเลย

ปัญญาอะไรวะ

กิเลสอย่างหยาบ กิเลสอย่างกลาง กิเลสอย่างละเอียด ละเอียดสุด เทคนิคพลิกแพลงของมันจะลึกลับซับซ้อน

เริ่มต้นจากปุถุชนคนหนา ทำสมาธิได้ เขาเรียกกัลยาณชน กัลยาณชนเพราะทำสมาธิ เป็น เคยทำแล้วมันเสื่อม เสื่อมแล้ว ถ้ามีอำนาจวาสนาขึ้นมา มันก็ทำให้เข้ามาเป็น สัมมาสมาธิ

รูป รส กลิ่น เสียงเป็นบ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร เวลาทำสมาธิไร รูป รส กลิ่น เสียง มันก็เป็นแรงดึงดูดหัวใจที่ของมันระหกระเหินอยู่นี่ไง

แล้วถ้ามีสติปัญญา ที่ว่าปัญญาอบรมสมาธิๆ ปัญญามันเท่าทัน รูป รส กลิ่น เสียง มันก็เก้อๆ เหม็นๆ อยู่ข้างนอกนี่ไง ถ้ารูป รส กลิ่น เสียง มันเก้อๆ เหม็นๆ มันก็หยุดคิดไป

ถ้าพุทโธๆ ถ้ามันสงบเข้ามา รูป รส กลิ่น เสียง มันกระชากลากไปไม่ได้ไง กระชากลากไปไม่ได้ ทำด้วยความชำนาญของตน พยายามชำนาญของตนบ่อยครั้งเข้าๆ จะเป็นกัลยาณ ชน

แล้วจะนอนตายอยู่นี่ใช่ไหม

“นิพพานคือความว่าง นิพพานมันนิพพานแล้ว”

มันอยู่ที่บุญและบาปของคน ถ้าคนที่มีบุญกุศลนะ ไม่เชื่อ ไม่เชื่อแล้วต้องตรวจสอบ ตรวจสอบแล้วทะนุถนอมดูแลรักษา ดูแลรักษาขึ้นมา เห็นไหม ถ้ายกขึ้นสู่สติปัฏฐาน ๔ ปฏิบัติแนวทางสติปัฏฐาน ๔ ในพระพุทธศาสนา พุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เห็นสติปัฏฐาน ๔ ตามความเป็นจริง นี่จะเป็นโสดาปัตติมรรค

มรรคไม่เกิดตรงนี้ มรรคมันไม่ได้เกิดตรง “อู้! ใช้ปัญญาไปเลย ปัญญา”

นั่นปัญญาอบรมสมาธิ ปัญญาเพื่อสงบระงับ ไม่ใช่ปัญญาฆ่ากิเลส ถ้าไม่มีสติปัญญา มันก็ไม่เท่าทันอารมณ์ความรู้สึกของตน ถ้าเราเท่าทันความรู้สึกของตน มันก็ฉลาด มันก็ไม่โง่ คิด

มันฉลาดหยุด กับโง่คิด

ถ้ามันฉลาดหยุด หยุดแล้ว หยุดแล้วได้อะไรต่อ

หยุดแล้วก็ทำให้มันฉลาด หยุดบ่อยๆ บ่อยครั้งเข้า แล้วเวลาฉลาดแล้วหยุด

แล้วถ้ามันโง่ล่ะ

มันก็จะคิดต่อไง ถ้าคิดต่อ ถ้ามันมีอำนาจวาสนา ถ้ามันหยุดบ่อยจนมีกำลัง เวลาจะคิดก็จับ มับ! จิตเห็นอาการของจิต จิตเห็นธรรมารมณ เพราะจิตมันสงบ มันจับอาการ มันก็เป็นธรรมารมณ มันก็เป็นโสดาปัตติมรรค แล้วถ้าพิจารณาไปแล้วไปเล่าๆ พิจารณาไปแล้วไปเล่า มันไม่มีอะไร มันปล่อยก็ปล่อย แล้วปล่อยอะไรล่ะ

แต่เดิมปัญญาอบรมสมาธิมันใช้ปัญญาเพื่อหยุดคิด ถ้าหยุดคิดจนจิตมีกำลังแล้ว ถ้ามันเห็นสติปัฏฐาน ๔ เห็นความคิด เห็นความคิดโดยธรรมารมณ เพราะจิตมันสงบ

ถ้าจิตไม่สงบ มันเห็นความคิดเลื่อนลอย เห็นความคิดเป็นเงา แล้วปล่อยเงา ปล่อยเงาก็สงบไป

ถ้าเป็นความจริงๆ ขึ้นมาไง ถ้าเป็นความจริงขึ้นมา พอจิตสงบแล้ว ถ้ามันรู้มันเห็น นี่คูที่ ๑ โสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล เวลามันนิโรธ ดับด้วยมรรค ๘ งานชอบ งานในทำความสงบชอบ งานในการใช้ปัญญาชอบ มันมีกิจจญาณ มีการกระทำ ไม่ใช่เพื่อเจ้า เพื่อผี เพื่อพวก แล้วก็ขยับเขยื้อนก็เป็นธรรมๆ ไปหมด

ขยับเขยื้อน มันเป็นกิริยา มันเป็นอาการที่นายกย่องสรรเสริญ นายกย่องสรรเสริญ เพราะเรามาเคลื่อนไหวเพื่อความสงบสุข ด้วยสติและด้วยปัญญา

ครูบาอาจารย์ของเราที่ฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา เดินทั้งวันทั้งคืน เดินทั้งปีทั้งชาติทั้งนั้นนะ เดินด้วยความอาภาหุณนะ เดินด้วยความสงบสุข เดินด้วยความเป็นนักรบ

ถ้าเป็นเปรต มันเหยาๆ แหยาๆ แล้วเผลง มันก็แอบนอน แล้วมันก็บอกว่ามันต้องการเวลาภาวนา

มันหน้าไหว้หลังหลอก มันไม่ใช่ธรรมะดอกบัว

ธรรมะดอกบัว ขึ้นชม ขึ้นบาน ทำด้วยความอาภาหุณ กล้าหาญ กล้าหาญกับนามธรรม กล้าหาญกับความคิด กล้าหาญกับความทุกข์

แล้วพิจารณาว่า ทุกข์ควรกำหนด สมุทัยควรละ แล้วเวลามันนิโรธมันดับ มันทุกข์หายหมดเลย แล้วสุขอย่างไร

วิเวก วังเวง สติสัมปชัญญะสมบูรณ์แบบ มีความอบอุ่นในหัวใจของตน

สิ่งที่เป็นความสงบสุขในใจของตน แล้วสงบสุขประกาศท่ามกลางหัวใจ ประกาศท่ามกลางหัวใจ เห็นธรรมโดยข้อเท็จจริง แล้วเห็นธรรมโดยข้อเท็จจริงนะ ไม่สืลัปปตปราคาส ไม่ลุ่มไม่คล้ำ ไม่ลุ่มไม่คล้ำ ศีลนี้ปกป้อง ศีลนี้ผิดไม่ได้เลย ถ้าผิด มันเป็นเรื่องกิเลส เพราะถ้าผิดศีล กิเลสมันข่มเลย “ไหนว่ามีธรรม ไหนว่าเป็นนักปฏิบัติ ไหนว่านะ” แล้วมันก็จะอาย มันก็กังวล มันกังวลแล้วทำความสงบได้อีกไหม

บุคคลคู่ที่ ๒ นะ บุคคลคู่ที่ ๒ มันต้องมีเหตุยกขึ้นสู่บุคคลคู่ที่ ๒ ไม่ใช่ว่าคู่ที่ ๑ จบ มรรคสามัคคี มรรครวมเป็นสังฆธรรม สมุจเฉทปหาน ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ทุกข์ดับ วิธีการดับทุกข์ พร้อมกันทั้งหมด ดับหมด แล้วสร้างอะไรต่อ

มรรค มรรคจบไปแล้ว เพราะมรรคสมุจเฉทปหาน ทำให้สังโยชน์ขาด ขาดด้วยธรรมจักรนั้น มันไปพร้อมกันหมด ถ้าไม่พร้อมกันหมด ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ นี่เป็นฝ่ายเหตุ นิโรธดับทุกข์นี้เป็นฝ่ายธรรม มันต้องไปพร้อมกัน

นี่ไง มันไม่ใช่คิดข้างเดียว คิดคนเดียว คิดเองเออเอง มันต้องมีกิเลส ต้องมีกับธรรม ไม่ใช่ปฏิบัติธรรม เอ๊ย! บรรลุธรรม รู้ธรรม เห็นธรรม

พูดอยู่คนเดียวมันนะ เหมือนคนบ้า

แต่ถ้าเป็นจริงนะ กิเลสคืนต่อหน้า มันมีเยถฐัง เกิดญาณทัสสนะ เกิดสัจจะ เกิดความจริง มันไม่ใช่อารมณ์ที่ว่าพอใจ ที่มันพอใจในการปฏิบัตินั้น ไม่ใช่ มันสมบูรณ์แบบไปด้วยมรรคด้วยผล

ยกขึ้นสู่บุคคลที่ ๒ พุทธต่อเนื่อง ปัญญาอบรมสมาธิให้มันละเอียดขึ้น แล้วมันจะละเอียดขึ้น เพราะมันจะไปจับก็สติปัฏฐาน ๔ นี่แหละ แต่เป็นสติปัฏฐาน ๔ ละเอียดรอบคอบคนละเรื่อง ไม่อย่างนั้นมันจะมีหลานกิเลสหรือ มันจะมีลูกกิเลสหรือ มันจะมีพ่อแม่มันหรือ มันจะมีพญามารหรือ

นี่ไง พญามารไง เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำลายอวิชชา มารมันร้องคร่ำครวญไปฟ้องลูกสาวมันนะ ความโลภ ความโกรธ ความหลง นั่นละแม่ทัพใหญ่ แม่ทัพใหญ่ เพราะอะไร เพราะสิ่งที่ความโลภ ความโกรธ ความหลงเป็นหัวใจของจิตวิญญาณทั่วๆ ไป ทั้งหมดเลย

ไอ้นี้คู่มือที่ ๒ ยังไม่ถึงนะ

คู่มือที่ ๒ ถ้ามันสงบสุขขึ้นมาแล้ว ถ้ามันนุ่มไปมันเห็น เห็นสติปัฏฐาน ๔ เวลามันพิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่าๆ เวลามันขาด นิโรธ ดับหมด ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ทุกข์ดับ วิธีการดับทุกข์ไง กายเป็นโพธิ จิตเป็นกระจกใส กายกับจิตแยกกันโดยสังขธรรมเลย เครื่องร้อยรัดที่มันรัดเราไว้นั่นแหละ เวลามันเป็นสังขจะเป็นความจริง ไอ้โฮ! มันมหัศจรรย์ในใจของตัวเองนะ วัตถุข้าวของในวัฏฏะนี้ไม่มีอะไรมีค่าเลย มันปล่อยหมดเลย โลกนี้ราบ

แล้วเหลืออะไร ราบแล้วเป็นอย่างไร

มันมหัศจรรย์ๆ มหัศจรรย์คู่มือที่ ๒ นี่คู่มือที่ ๒ ไง แล้วติดอย่างนั้นนะ แล้วหาไม่ได้ หาไม่เจอ ครูบาอาจารย์ที่ฝึกหัดปฏิบัติเข้าไป เพราะกายถ้ามันแยก มันราบหมด แล้วจะไปหาที่ไหน มันเว้งมันว่าง มันจับต้องอะไรไม่ได้เลย แล้วไปอย่างไรต่อ ไปอย่างไรต่อ

ถ้าคนที่มีสติปัญญา คู่มือที่ ๒ แล้วเราได้ฟังครูบาอาจารย์ที่ฝึกหัดปฏิบัติมา เราได้ฟังธรรมของหลวงปู่มั่น ฟังธรรมของหลวงตาพระมหาบัวใจ พุดถึงอริยมุขแต่ละภูมิขึ้นมา เออ! มันก็เป็นอริยมุข

แต่เวลาถ้ามันฝึกหัดปฏิบัติเองนะ เวลามันพิจารณาไป มันปล่อยอารมณ์ มันก็ว่าได้ ภูมิหนึ่ง พอมันพิจารณาไป มันปล่อยอีกอารมณ์หนึ่ง ได้ ๒ ภูมิ พิจารณาไปปล่อยอีกทีก็ได้ ๓ ภูมิ พิจารณาอีกทีมันปล่อยก็ได้ ๔ ภูมิ

ภูมิต่ำแยะ ภูมิชาตาน มันมีเหตุมีผลตรงไหน อะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นผล อะไรเป็นมรรค อะไรเป็นนิเกส แล้วนิเกสมันเป็นอย่างไร

“นิเกสเป็นนามธรรม จะรู้มันได้อย่างไร” แต่บรรลุนิยามนะ

แต่ถ้าคนเห็นกิเลส ชัดๆ ถ้าเป็นสัจจะเป็นความจริงใจ ดอกบัวบานท่ามกลางหัวใจของผู้ที่ฝึกหัดปฏิบัตินะ

ถ้าฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา พยายามทำความสงบ แล้วสงบตรงไหน แล้วจะเดินหน้าต่อไปอย่างไร

นี่ไง ถ้ามีครูบาอาจารย์ให้กระทำต่อเนื่อง บุคคลคู่ที่ ๑ บุคคลคู่ที่ ๒ โสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล สกิทาคามิมรรค สกิทาคามีผล เวลาอยู่กับจิตมันแยกออกจากกัน แล้วไปอย่างไรต่อ ติดทั้งนั้นนะ ติดจนคิดว่าตัวเองเป็นพระอรหันต์ ถ้าได้แค่นั้นมันก็แค่นั้น ถ้ามีครูบาอาจารย์ มันยังทำต่อเนื่องไปได้

ต่อเนื่องไปได้ด้วยอะไร

บุคคล ๔ คู่นี้ไง ถ้าบุคคล ๔ คู่ คู่ที่ ๑ คู่ที่ ๒ แล้ว ๓ มันอยู่ไหนล่ะ แล้ว ๓ จะมาอย่างไรล่ะ แล้วแจ้งรู้ได้อย่างไรล่ะ

มันก็น้อมไป ถ้าน้อมไปนะ มันต้องฝึกหัดปฏิบัติให้มากขึ้น ฝึกหัดปฏิบัติให้มากขึ้น เห็นไหม เวลาครูบาอาจารย์ของเรา เวลาฝึกหัดปฏิบัติใช้ปัญญาๆ ไป เวลาถ้าปัญญามัน เติลิดเปิดเปิงไป กลับมาพุทโธๆ

มันพุทโธทั้งนั้นนะ มันต้องอาศัยจิตที่มีกำลัง กำลังที่ละเอียดรอบคอบ กำลังที่มัน พยายามแสวงหา พยายามพิสูจน์ตรวจสอบว่า ไหนะกิเลส กิเลสมันเป็นอย่างไรวะ แล้ว กิเลสมันอยู่ที่ไหน เพราะอะไร

เพราะมันขาดมาตั้ง ๒ รอบแล้ว ไม่มีวุฒิกาวะนะ เติลิดเปิดเปิงไปไกล นี่เขาเรียกว่าติดใจ มันติดอยู่ชั้นไหน แล้วมันติดอย่างไร

เวลาฝึกหัดปฏิบัติ จิตสงบมันแสนยาก เวลายกขึ้นสู่วิปัสสนา กองทัพกิเลส กองทัพธรรมเข้าไปประหัดประหารกัน นี่ไง นักปฏิบัติใจ นักปฏิบัติเขามีกาน เขามีกานกระทำ เขาทำเพื่อข้อเท็จจริงในใจของเขา เขาไม่ใช่ปฏิบัติบูชากิเลส ปฏิบัติเพื่อให้เขาเคารพนบนอบ ให้คนที่ชื่นชมบูชา

เฮ้ย! มึงจะบ้าหรือ ใครจะขึ้นชู้บูชาหรือไม่ขึ้นชู้บูชา ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด ถ้ามีการพลัดพรากเป็นที่สุดแล้ว ถ้าตายไปก็จบ

แต่คนเคารพบูชาไม่เคารพบูชา เขาสอนเอ็งได้หรือ เขาบอกหนทางให้เอ็งได้หรือเปล่า เขาทำอะไรเพื่อประโยชน์กับเอ็งบ้างล่ะ ถ้าเขาทำบุญของเขา นั่นก็บุญของเขา เขามาเชิดชู้บูชาก็เสียเวลาต้องไปนั่งคุยกับเขา แล้วไปนั่งคุยกับเขา แล้วจะให้เขาเชื่อถือชู้บูชาตนอีกต่างหาก ถ้าเขาอ่อนไหว เขาก็เชื่อเอ็งไปไง แต่ถ้าเขามีสติปัญญาบอกไฉนบ้า

ทำไมต้องประกาศด้วย ภาวนา ประกาศให้ใครรู้

ให้ไปเจอหน้ากิเลสสิ แล้วไปเผชิญหน้ากับมัน

แล้วถ้ามีเวลาเวลา เราทำความสงบของใจเราให้ได้ แล้วเราตรวจสอบของตน มีอำนาจวาสนานะ มันแสวงหา มันทำ งานที่ขุดคุ้ย ขุดคุ้ยหากิเลสเป็นงานที่ยิ่งใหญ่

ถ้าไม่ขุดคุ้ยหากิเลส มันไม่เห็น มันไม่เจอ เจอไม่ได้ ถ้ากิเลสมันมานั่งอวดให้เราเห็น ให้เราพบ อันนั้นเป็นรูปธรรม เป็นเรื่องโลก เป็นไปไม่ได้ กิเลสเป็นนามธรรม แล้วกิเลสที่มันยึดครองหัวใจของสัตว์โลก มันไม่ไว้หน้าใครทั้งนั้น

และถ้ามีครูบาอาจารย์ที่ดีงามส่งเสริมขึ้นไปนะ จิตสงบแล้วมันจับได้ โอ้โฮ! มันกระเทือนหัวใจสุดยอด เพราะมันจะไปเจอคามราคะ ไปเจออสุภะ สิ่งที่เป็นอสุภะๆ นั่นนะ

เวลาผู้ฝึกหัดปฏิบัติใจ พิจารณาอสุภะๆ

อสุภะไหน พิจารณากายนอก กายใน กายในกาย จิตถอด มันจะถอดชั้นๆ ถอดสิ่งที่มันยึดมั่นในหัวใจของตน เวลามันรู้มันเห็นของมัน มันจะเริ่มตื่นฝึกหัดเป็นมหาสติ มหาปัญญา

ปัญญาที่ใช้ที่สอยกันร้อยแปดพันเก้า นั่นปัญญาอย่างหนึ่ง ปัญญาแต่ละคู่แต่ละชั้น มันแตกต่างกันนะ มันแตกต่างกันตรงไหน

มันแตกต่างกันที่จิตสงบแล้วมันมีอำนาจวาสนา มีกำลังของมัน มีอำนาจวาสนา เพราะอะไร

เพราะคูที่ ๑ คูที่ ๒ ขึ้นมา จิตมันเหนือกว่าจิตปกติทั่วไปมากมายมหาศาลแล้ว แล้วถ้าจิตมันอยู่เหนือจิตปกติมากมาย จิตปกติมากมายเป็นจิตปุถุชนคนไหน กระทบกระทบอยู่ กับความรู้ความเห็นของตัวนั้นนะ

แต่ที่มันละ มันสังโยชน์ ๓ กามราคะ ปฏิฆะ อ่อนลง สิ่งตัวหนึ่ง ตัวทุกข์ ตัวพวงที่มัน คอยรั้งจิต มันได้ตัดทิ้งไปๆ จิตมันเบาขึ้นๆ จิตมันมีกำลังมากขึ้น มันจะเข้าไปหาสิ่งที่ ละเอียดกว่า

แต่สิ่งที่ละเอียดกว่า ถ้ามันรู้มันเห็นของมันนะ โอ้โฮ! ถ้าเห็นกายเป็นอสุภะ ถ้าเห็นจิต เป็นกามฉันทะ มันเป็นกามทั้งนั้นนะ พิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่าด้วยมหาสติ มหาปัญญา

แล้วการหลอกลวง การปลิ้นปล้อน ความโลภ ความโกรธ ความหลง นางตัณหา นาง อรดี นี่แม่ทัพใหญ่ แม่ทัพใหญ่ที่ครอบงำสัตว์โลกที่อยู่ในอำนาจของมัน แล้วสัตว์โลกที่อยู่ใน อำนาจของมันจะออกจากอำนาจของมัน มันเป็นมหาสติ มหาปัญญาที่เข้าไปพิจารณาขนาด ไหน

มันปลิ้นมันปล้อน พิจารณาไปสิ มันก็ชักลากไป ชักจูงไป ถลามา ถลามา ฉลาดไป ฉลาดมา อยู่อย่างนั้นนะ เพราะมันไม่มีนิโรธัง มันไม่มีขณะที่จะดับทุกข์ไป มันไม่มีสมุจเฉท ปหานัง

แล้วมันเป็นอย่างไรละ

พิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่าๆ ด้วยความสามารถของตน ด้วยมันพลิกมันแพลงของตน พลิกแพลงจนสมาธิมันไม่มีกำลังต่างๆ ต้องกลับมาวาง วางแล้วกลับมาทำความสงบของใจ ให้มากขึ้น ถ้าใจสงบมากขึ้น เวลามันปล่อย มันพุ่งเลย แล้วมัน โอ้โฮ! มันมหัศจรรย์ มันรุนแรง มากๆ รุนแรงมากๆ จนนักปฏิบัติหนึ่งนะ

ไม่มีครูบาอาจารย์ที่ติงาม ครูบาอาจารย์ที่ติงามท่านคอยให้ อย่างเช่นหลวงปู่จวน เวลาพิจารณาอสุภะ กำลังมันเต็มที แล้วด้วยสติด้วยปัญญาของท่านไง ท่านเอาระดูกช้าง แขนงคอค ฉันทมากแล้วก็บ้วนน้ำมากไหลออกมาอย่างนั้นนะ

ผู้ที่อุปัฏฐากเห็น คิดว่าท่านเสียสติ ไปฟ้องหลวงปู่ขาวไง

เพราะหลวงปู่มันฝากหลวงปู่จวนไว้กับหลวงปู่ขาว เพราะอะไร ถ้าไม่มีครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรม มันเตลิดเปิดเปิงไปกับโลกทั้งนั้นนะ

เขาไปฟ้องหลวงปู่ขาว หลวงปู่ขาวนั่งหัวเราะเลย

“ลูกศิษย์ของเราต้องทำอย่างนั้น นักรบ”

ไม่เห็นว่าเป็นบาบอคอกแตกเลย

แต่ไอ้อีลุ่มๆ แฉกนั้นนะ นั่นละบาบอคอกแตก ไอ้พวกตำแย่นั้นนะ นั่นละบาบอคอกแตก

แต่ครูบาอาจารย์ที่ทำข้อเท็จจริง มันต้องอย่างนั้น

พิจารณาซ้ำแล้วพิจารณาซ้ำอีก พิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่า เวลามันขาด ไอ้โฮ! มันจะไม่เกิดบนกามภพนะ จิตใจนี้ห้วนไหวไปหมด โลกธาตุมันไหว ครึ้น! ครึ้น! ท่ามกลางหัวใจของตัวนั้นแหละ เวลามันนิโรธ ดับทุกข์ ขณะ มันมีเป็นชั้นเป็นตอนของมันขึ้นไป

แล้วโดยข้อเท็จจริง เวลาพิจารณาไป มันพิจารณาของมันได้ต่อเนื่องไป ได้เศษส่วน สุตัสสา สุตัสสินั่นนะ พิจารณาแล้วมันก็ปล่อยๆ ปล่อยถึงที่สุด หมดสิ้น

ครูบาอาจารย์ท่านสอนไง ภาวนาเริ่มต้นมันแสนยาก มีเริ่มต้นกับที่สุด แล้วที่สุดไปอย่างไร เว้งว้าง สว่างไสว บาบอคอกแตก นั่นละบุขากิเลส อุปกิเลส ๑๖ ความว่างเป็นกิเลสอย่างละเอียด สว่าง ผ่องใส กิเลสทั้งนั้น

จิตเดิมแท้นี้ผ่องใส จิตเดิมแท้หมองไปด้วยกิเลส

จิตเดิมแท้นี้ผ่องใส จิตเดิมแท้เป็นผู้ข่มขืนกิเลส

แล้วจิตอยู่ไหนล่ะ

ไม่มีทาง หาไม่เจอหรอก

กว่าจะหาเจอนะ มันเป็นปัญญาญาณ เพราะสิ่งที่ประพจน์ปฏิบัติเป็นขั้นๆ ขั้นอย่างกลาง ขั้นอย่างหยاب ขั้นอย่างละเอียด เวลามันเป็นขั้นๆ เป็นกองๆ เวลามันหมุน มันหมุนของมันไป ยังหัวปั่นเลย

ภาวนาไม่เป็นไม่รู้ไม่เห็นหรือ เป็นไปไม่ได้

ครูบาอาจารย์ที่ฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาเป็นข้อเท็จจริงขึ้นมา บุคคลคู่นี้ ๑ คู่นี้ ๒ คู่นี้ ๓ มัน เป็นข้อเท็จจริง มันเป็นข้อเท็จจริงเพราะอะไร เป็นบุคคล ๔ คู่ แล้วถามเมื่อไหร่ พูดเมื่อไหร่ สงสัยอะไรว่ามา แต่คู่นี้ ๔ หาไม่เจอ

หลวงตาพระมหาบัวท่านว่าไง ว่างหมดเลย แต่เพราะธรรมมาเตือน สิ่งที่ว่างๆ นั้นเกิด จากจุดและต่อม

แล้วอะไรเป็นจุด อะไรเป็นต่อมวะ แล้วต่อมมันอยู่ที่ไหนล่ะ แล้วอะไรเป็นต่อมล่ะ

ถ้ามันฝึกหัด ทำให้ละเอียดรอบคอบขึ้น เพราะจิตมันขั้นที่ ๓ นะ จิตมันมหัศจรรย์แล้ว เวลามันเป็นข้อเท็จจริง มันไปจับต้องได้

มันต้องขุดคุ้ยค้นคว้าหากิเลส หาพญามาร แล้วพญามารมันเป็นปู ลูกสาวมัน ๓ คน ความโลภ ความโกรธ ความหลง มันตายไปแล้ว แล้วปูมันอยู่ไหน พ่อมันนะ แล้วเรือนยอด ของเรือน ๓ หลังไง

เวลามันเข้าไปถึง ถ้าเข้าไปได้ เข้าไปจริงโดยสติด้วยปัญญาของตัว ดี!

นี่ไง ภพชาติมันอยู่ตรงนั้น จิตเดิมแท้ ภวาสวะ กิเลสสวะ อวิชชาสวะ ภวาสวะ กิเลส สวะ อวิชชาสวะ ภวาสวะ ภวาสวะมันเป็นกิเลสอันหนึ่ง

แล้วภวาสวะ ภพ มันเป็นกิเลสได้อย่างไรวะ

เพราะเอ็งไม่รู้ เอ็งไม่เห็นมัน เอ็งก็ไม่เข้าใจมันไง ถ้าเอ็งไม่รู้ไม่เห็นมัน จะสิ้นกิเลสได้ อย่างไร

เวลารู้เห็น ใช้ปัญญาก็ไม่ได้ ใช้ปัญญา มันเข้าไปถึงตนไม่ได้หรือ

หลวงตาพระมหาบัวท่านบอกว่า มันเป็นกระดาศซึม กระดาศซั๊บ มันซึมไปเลย เห็น ตัวไม่ได้ กระดาศซั๊บซั๊บหมึก มันก็ซึมเข้าไปนะ นี่ล่ำลือไปไหน ไปหมดเลย

แล้วเอ็งแยกอย่างไร แยกที่ไหน แยกตรงไหนล่ะ

เวลาเป็นความเป็นจริง จิตมันเป็นมัธยัสถ์ พลิกฟ้าคว่ำดิน ธรรมะดอกบัว บัวบาน
ท่ามกลางหัวใจของผู้ที่ฝึกหัดประพฤติปฏิบัตินั้น เป็นสัจจะเป็นความจริงขึ้นมาในหัวใจของ
ตน เอวัง